

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ

УДК 657:614.84:502.1

DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2021-2-24>**Гладій І.О.**

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку та оподаткування
Вінницького торговельно-економічного інституту
Київського національного торговельно-економічного університету

Майстер Л.А.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку та оподаткування
Вінницького торговельно-економічного інституту
Київського національного торговельно-економічного університету

Hladii I., Maister L.

Vinnitsia Institute of Trade and Economics
Kyiv National University of Trade and Economics

**ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО ВИТРАТ
НА ПОЖЕЖНУ ТА ТЕХНОГЕННУ БЕЗПЕКУ ЯК ЕЛЕМЕНТ
СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА****FORMATION OF ACCOUNTING POLICY ON EXPENDITURE
ON FIRE AND TECHNOGENIC SAFETY AS AN ELEMENT
OF SOCIAL RESPONSIBILITY OF THE ENTERPRISE**

Із метою запобігання виникненню надзвичайних ситуацій підприємства несуть значні витрати. Однак на державному рівні не закріплено, які суми повинні бути витрачені на техногенну та пожежну безпеку. Саме за цих обставин соціальна відповідальність підприємства стає провідним механізмом попередження виникнення надзвичайних ситуацій. Дослідженню питання соціальної відповідальності та процесу формування облікової політики приділяли увагу багато дослідників. Однак потребує більш поглибленого дослідження саме процес формування облікової політики у напрямі витрат на пожежну та техногенну безпеку. Метою статті є дослідження особливостей формування облікової політики підприємства стосовно витрат на техногенну та пожежну безпеку підприємства у напрямі підвищення соціальної відповідальності підприємств у сфері попередження виникнення надзвичайних ситуацій. Доведено необхідність усвідомлення господарюючими суб'єктами необхідності посилення своєї соціальної відповідальності у сфері техногенної та пожежної безпеки. Ефективне планування, чіткий контроль та оперативне регулювання витрат на такі заходи стають першочерговими завданнями. Виявлено, що в результаті функціонування системи обліково-аналітичного забезпечення формується інформація, потрібна для системи управління витратами на пожежну та техногенну безпеку підприємства.

Ключові слова: техногенна та пожежна безпека, облік, облікова політика, соціальна відповідальність, контроль.

С целью предотвращения возникновения чрезвычайных ситуаций предприятия несут значительные расходы. Однако на государственном уровне не закреплено, какие суммы должны быть потрачены на техногенную и пожарную безопасность. Именно в этих условиях социальная ответственность предприятия становится основным механизмом предупреждения возникновения чрезвычайных ситуаций. Исследованию вопросов социальной ответственности и процесса формирования учетной политики уделяли внимание многие ученые. Однако требует более углубленного исследования именно процесс формирования учетной политики в направлении оптимизации расходов на пожарную и техногенную безопасность. Целью статьи является исследование особенностей формирования учетной политики предприятия в отношении расходов на техногенную и пожарную безопасность предприятия в направлении повышения социальной ответственности предприятий в сфере предупреждения возникновения чрезвычайных ситуаций. Доказана

необходимость осознания хозяйствующими субъектами необходимости усиления своей социальной ответственности в сфере техногенной и пожарной безопасности. Эффективное планирование, четкий контроль и оперативное регулирование расходов на такие мероприятия становятся первоочередными задачами. Выявлено, что в результате функционирования системы учетно-аналитического обеспечения формируется информация, необходимая для системы управления затратами на пожарную и техногенную безопасность предприятия.

Ключевые слова: техногенная и пожарная безопасность, учет, учетная политика, социальная ответственность, контроль.

In order to prevent emergencies, businesses incur significant costs. However, the state level does not specify what amounts should be spent on man-made and fire safety. It is under these circumstances that the social responsibility of the enterprise becomes the leading mechanism for preventing emergencies.

Many researchers have paid attention to the study of social responsibility and the process of accounting policy formation. However, it is the process of forming an accounting policy in the direction of fire and man-made safety costs that needs more in-depth research.

The research methodology was based on the application of a set of general scientific methods of cognition: inductive, deductive, systematic analysis, theoretical generalization, formal-logical, analysis and synthesis.

The purpose of the article was to study the peculiarities of the formation of the accounting policy of the enterprise in relation to the costs of man-made and fire safety of the enterprise in the direction of increasing the social responsibility of enterprises in the field of emergency prevention.

The need for economic entities to realize the need to strengthen their social responsibility in the field of man-made and fire safety has been proven. Effective planning, clear control and prompt regulation of the cost of such activities becomes paramount. It is revealed that as a result of functioning of the system of accounting and analytical support the information necessary for the system of management of expenses for fire and technogenic safety of the enterprise is formed. As a rule, it is reduced to the information produced by synthetic and analytical accounting. This forms the system of social responsibility of the enterprise in the direction of preventing situations that will threaten the economic and environmental security of Ukraine.

The problem of social responsibility of enterprises in the direction of man-made and fire safety is an urgent need for a system of strategic management of enterprises in various spheres of economic activity.

Key words: technogenic and fire safety, accounting, accounting policy, social responsibility, control.

Постановка проблеми. Забезпечення протипожежного режиму та стану уникнення техногенної небезпеки потребує від керівництва кожного підприємства реалізації низки організаційних та інших заходів, призначених для запобігання виникненню техногенних ситуацій та пожеж у приміщеннях, спорудах, об'єктах підприємств. Оскільки забезпечення пожежної та техногенної безпеки є складовою частиною виробничої та іншої діяльності посадових осіб і працівників підприємств та об'єктів, то відповідальність за забезпечення пожежної та техногенної безпеки на підприємстві покладається на його власника та керівника, що передбачено п. 3 ст. 55 Кодексу цивільного захисту України. Водночас за цих умов актуальним постає питання формування соціальної відповідальності підприємств, оскільки в процесі налагодження ефективного протипожежного та техногенного стану підприємства несуть доволі вагомі витрати. Саме тому формування комплексної системи обліку таких витрат сьогодні є надзвичайно важливим завданням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питання обліку витрат на під-

приємстві приділяли увагу у своїх дослідженнях такі вчені-економісти, як С.Ф. Голов [1], І.В. Пустова [2], І.Д. Фаріон, Т.М. Писаренко [3], А.А. Пилипенко [4], В.В. Сопко [5].

Аналіз закордонних публікацій свідчить про підвищену увагу науковців до проблем відповідальності підприємств перед соціумом. Проблеми соціальної відповідальності піднімаються у багатьох публікаціях. Так, М. Бем, Е. Велтрі та І. Клейнсорж у дослідженні «Стратегічна корпоративна соціальна відповідальність» стверджують, що соціальна відповідальність є рівновагою: бізнес повинен збалансувати економічні показники, етичні результати діяльності та соціальні показники. Вони пропонують подвійний підсумок з економічними та неекономічними критеріями [6].

К. Пфуртшеллер та А. Тікен у статті «Ціна безпеки: витрати на пом'якшення та подолання альпійських небезпек» піднімають питання, що необхідність економії витрат на зменшення небезпеки та управління надзвичайними ситуаціями з природними небезпеками стає все більш важливою для управління небезпеками та ризиками. В останні роки зростає кількість

інформації щодо оцінки збитків надзвичайних ситуацій, яка допомагає визначити переваги заходів із погляду запобігання збиткам. Водночас витрати на недопущення таких ситуацій майже не досліджуються [7].

Отже, у більшості наукових робіт дослідниками розглядається проблематика лише окремих методів чи завдань обліку витрат. Водночас вітчизняні науковці проблематиці обліку саме витрат на техногенну та пожежну безпеку з погляду соціальної відповідальності підприємства приділяють недостатньо уваги, а тому це питання потребує подальших системних досліджень.

Метою дослідження є аналіз особливостей формування облікової політики підприємства стосовно витрат на техногенну та пожежну безпеку підприємства у напрямі підвищення соціальної відповідальності підприємств у сфері попередження виникнення надзвичайних ситуацій.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних умовах об'єкти виробничої сфери часто стають джерелом серйозної загрози для суспільства. Витрати, необхідні для ліквідації наслідків техногенних аварій, значно перевищують вартість створення систем раннього виявлення надзвичайних ситуацій.

Одним із найбільш ефективних чинників зниження ризиків виникнення надзвичайних ситуацій техногенного характеру є створення сучасних автоматизованих систем контролю над критичними параметрами технологічних процесів відповідно до концепції створення єдиної державної системи запобігання

і реагування на аварії та катастрофи. Водночас прискорення науково-технічного прогресу зумовило протягом останніх років уведення в експлуатацію промислових об'єктів із підвищеною пожежною небезпекою, упровадження високоенергонасичених технологій, збільшення поверховості будинків та будівництва підземних споруд, широке застосування у виробництві та побуті пожежонебезпечних синтетичних і полімерних матеріалів.

Усе це свідчить про необхідність усвідомлення господарюючими суб'єктами необхідності посилення своєї соціальної відповідальності у сфері техногенної та пожежної безпеки. Ефективне планування, чіткий контроль та оперативне регулювання витрат на такі заходи стає першочерговим. Процес прийняття рішень, планування, контролю та регулювання витрат на пожежну та техногенну безпеку підприємства в загальній системі витрати підприємства представлено на рис. 1.

Саме процес планування витрат на пожежну та техногенну безпеку підприємства стає вагомим статтею витрат на підприємстві, оскільки підприємства (незалежно від форми власності) або фізичні особи – підприємці, які використовують найману працю, мають витрачати на охорону праці не менше ніж 0,5% фонду оплати праці за попередній період. Водночас якщо говорити про бюджетні установи, то суми таких витрат устанавлюються у колективному договорі з урахуванням фінансових можливостей. Саме таку вимогу висуває ст. 19 Закону про охорону праці [8].

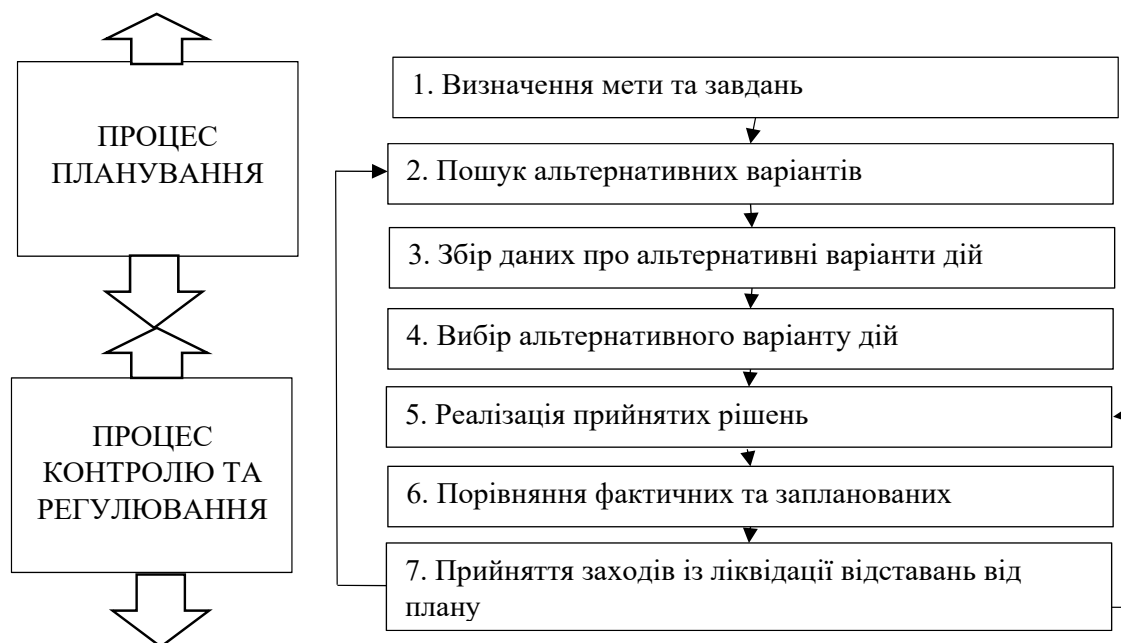

Рис. 1. Процес прийняття рішень, планування, контролю та регулювання стосовно витрат на пожежну та техногенну безпеку підприємства

Витрати суб'єктів господарювання, пов'язані з виконанням обов'язків у сфері цивільного захисту, залежатимуть від завдань, які покладені на підприємства, установи, організації відповідними органами управління територіальними підсистемами.

При цьому низка підприємств нестиме (або несе) такі витрати в обов'язковому порядку, оскільки Постановою КМУ від 05.06.2013 № 397 було затверджено перелік суб'єктів господарювання, в яких створюється відомча пожежна охорона. У тексті Постанови № 397 конкретний перелік таких суб'єктів господарювання не наведено, однак указані міністерства та відомства, яким підпорядковані підприємства, братимуть участь в організації відомчої пожежної охорони [9].

Слід зазначити, що норми ч. 2 ст. 93 КЦЗУ не містять повної інформації щодо обсягу фінансування заходів цивільного захисту на об'єктах підвищеної безпеки, а саме не вказано валовий дохід якого періоду необхідно брати за основу для розрахунку обсягів такого фінансування. На нашу думку, така інформація є вкрай необхідною для правильного формування в бухгалтерському обліку суб'єктів господарювання забезпечення відповідних витрат. При цьому аналіз законодавства засвідчив, що наразі нормами чинного законодавства не передбачено відповідальність суб'єктів господарювання за недотримання норм ч. 2 ст. 93 КЦЗУ в частині обсягів фінансування заходів цивільного захисту [10].

На підставі норм Кодексу цивільного захисту прийнято Правила пожежної безпеки в Україні, затверджені Наказом Міністерства внутрішніх справ від 30.12.14 № 1417 [11]. Відповідно до цих

правил, до засобів протипожежного захисту належать:

- автоматична або автономна система пожежогасіння (установки пожежної сигналізації);
- засоби зв'язку;
- система протипожежного водопроводу;
- протипожежна техніка (автомобілі);
- первинні засоби пожежогасіння.

Також територія підприємства, будівлі, споруди, приміщення, технологічні установки повинні бути забезпечені первинними засобами пожежогасіння: вогнегасниками, ящиками з піском, бочками з водою, покривалами з негорючого теплоізоляційного матеріалу, пожежними відрами, совковими лопатами, іншим пожежним інструментом.

Саме тому під час формування облікової політики підприємства слід передбачити питання методичного характеру щодо бухгалтерського обліку витрат на техногенну та пожежну безпеку підприємства (рис. 2).

У результаті функціонування системи обліково-аналітичного забезпечення формується інформація, потрібна для системи управління витратами на пожежну та техногенну безпеку підприємства. Як правило, її зводять до тієї інформації, яку продукує синтетичний та аналітичний бухгалтерський облік. Це й формує систему соціальної відповідальності підприємства в напрямі попередження виникнення ситуацій, що будуть загрожувати економічній та екологічній безпеці України. У цьому зв'язку можна відзначити дослідження вчених І.М. Царик та П.В. Гриценко, які наголошують, що осмислення людством постійних небезпек і ризиків у всіх напрямках його існування призвело до започаткування концепції сестейного роз-

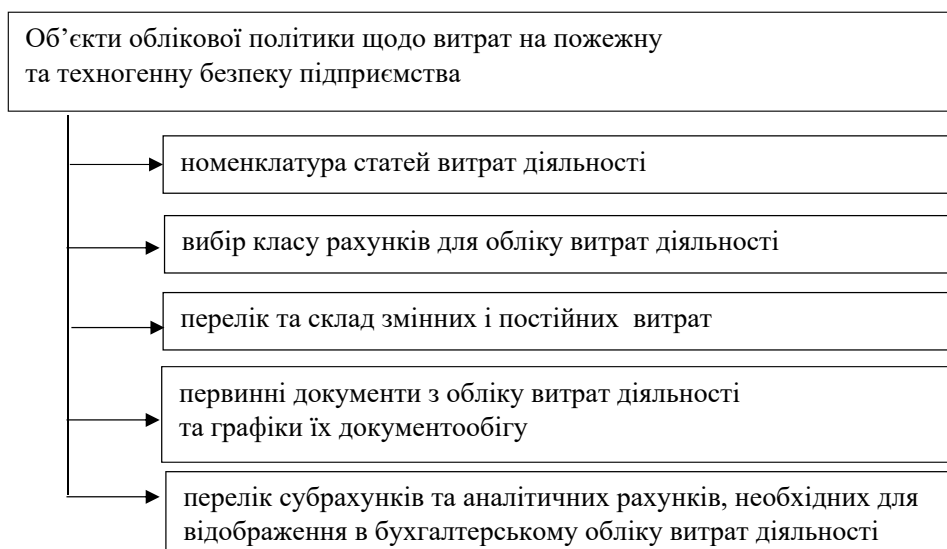

Рис. 2. Об'єкти облікової політики щодо витрат на пожежну та техногенну безпеку підприємства

виту як основи для формування такої світової спільноти, яка б визначала принцип соціалізації як фундаментальну основу для подолання глобальних конфліктів [12].

Система соціальної відповідальності підприємства повинна виступити дієвим чинником економічного зростання підприємства. Економічну основу механізму регулювання соціальної відповідальності бізнесу становлять державне регулювання, спільне регулювання та саморегулювання соціальної відповідальності бізнесу. Систему державного моніторингу у сфері пожежної та техногенної безпеки можна визначити як один з основних елементів забезпечення національної безпеки, який призначений для реалізації конституційного права громадян на безпечне довкілля та захист їх життя і здоров'я від надзвичайних ситуацій.

Саме тому чинне законодавство посилює штрафи за недотримання вимог пожежної та техногенної безпеки. У березні 2021 р. уряд схвалив зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України щодо посилення рівня відповідальності за порушення вимог пожежної та техногенної безпеки. Відповідні зміни було внесено Законом України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні право-

порушення щодо посилення відповідальності за порушення законодавства у сфері пожежної безпеки» від 03.02.2021 № 1187-IX [13]. Уряд також працює над питанням про законодавче врегулювання обов'язковості виділення коштів у державному та місцевих бюджетах на цільові заходи протипожежної безпеки, спрямовані на те, щоб знизити ризик пожеж у громадських та адміністративних будівлях закладів освіти, охорони здоров'я та ін.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, потрібно наголосити на тому, що головною рисою соціальної відповідальності суб'єкта господарювання є бажання підприємства включати соціальні чинники у свої стратегічні й тактичні плани розвитку та управління, а також представляти результати у своїй соціальній звітності. Зазначений підхід вимагає прозорості та етичної поведінки, яка враховує інтереси зацікавлених сторін, знаходиться у відповідності із законодавством, узгоджується з міжнародними нормами та повністю інтегрована в діяльність організації. У цьому зв'язку обов'язковим є закріплення в наказі про облікову політику основних вимог стосовно витрат на техногенну та пожежну безпеку з метою усунення можливих наслідків настання надзвичайної ситуації.

Список використаних джерел:

1. Голов С.Ф. Управлінський облік : підручник. Київ : Лібра, 2003. 704 с.
2. Пустова І.В. Методи управління витратами в сучасних умовах: ефективність застосування, переваги, недоліки. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 11. С. 39–42.
3. Фаріон І.Д., Писаренко Т.М. Управлінський облік : підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 792 с.
4. Пилипенко А.А. Архітектоніка обліково-аналітичного забезпечення управління витратами підприємств та їх об'єднань. *Економіка розвитку*. 2011. № 1. С. 36–40.
5. Сопко В.В. Організація оцінки і обліку доходів та витрат в системі економічної безпеки підприємства. *Фінанси, облік і аудит*. 2013. Вип. 2(22). С. 241–251.
6. Behm M., Veltri, A., Kleinsorge I. The Cost of Safety. Cost analysis model helps build business case for safety. *Professional Safety*. April 2004. № 49(4). P. 22–29. URL: https://www.researchgate.net/publication/242603662_The_Cost_of_Safety_Cost_analysis_model_helps_build_business_case_for_safety.
7. Pfurtscheller C., Thieken A.H. The price of safety: costs for mitigating and coping with Alpine hazards. *Natural Hazards and Earth System Sciences*. October 2013. Vol. 13. Iss. 10. P. 2619–2637. URL: <https://nhess.copernicus.org/articles/13/2619/2013/>.
8. Про охорону праці : Закон України від 14.10.1992 № 2694-XII (зі змінами) / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text>.
9. Про затвердження переліку суб'єктів господарювання, в яких створюється відомча пожежна охорона : Постанова Кабінету Міністрів України від 5 червня 2013 р. № 397 (зі змінами) / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/397-2013-%D0%BF#Text>.
10. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 № 5403-VI (зі змінами) / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text>.
11. Про затвердження Правил пожежної безпеки в Україні : Наказ Міністерства внутрішніх справ від 30.12.14 № 1417 (зі змінами) / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0252-15#Text>.
12. Царик І.М. Корпоративна соціальна відповідальність у контексті солідарної економіки. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2017. Вип. 6(2). С. 37–41. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/PSPPE_print_2017_6\(2\)_8](http://nbuv.gov.ua/UJRN/PSPPE_print_2017_6(2)_8).

13. Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо посилення відповідальності за порушення законодавства у сфері пожежної безпеки : Закон України від 03.02.2021 № 1187-IX (зі змінами) / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1187-20#Text>.

References:

1. Holov S.F. (2003) *Upravlinskyi oblik : pidruchnyk* [Management accounting: textbook]. Kyiv: Libra. (in Ukrainian)
2. Pustova I.V. (2017) Metody upravlinnia vytratamy v suchasnykh umovakh: efektyvnist zastosuvannya, perevahy, nedoliky [Cost management methods in modern conditions: application efficiency, advantages, disadvantages]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, no. 11, pp. 39–42. (in Ukrainian)
3. Farion I.D., Pysarenko T.M. (2012) *Upravlinskyi oblik: pidruchnyk* [Management accounting: textbook]. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury. (in Ukrainian)
4. Pylypenko A.A. (2011) Arkhitektonika oblikovo-analitychnoho zabezpechennia upravlinnia vytratamy pidpriemstv ta yikh ob'iednan. [Architectonics of accounting and analytical support of cost management of enterprises and their associations]. *Ekonomika rozvytku*, no. 1, pp. 36–40. (in Ukrainian)
5. Sopko V.V. (2013) Orhanizatsiia otsinky i obliku dokhodiv ta vytrat v systemi ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva [Organization of assessment and accounting of income and expenses in the system of economic security of the enterprise]. *Finansy, oblik i audyt*, no. 2 (22), pp. 241–251. (in Ukrainian)
6. Behm M., Veltri A., Kleinsorge I. (2004) The Cost of Safety. Cost analysis model helps build business case for safety. Professional Safety. Available at: https://www.researchgate.net/publication/242603662_The_Cost_of_Safety_Cost_analysis_model_helps_build_business_case_for_safety. (in English)
7. Pfuertscheller C., Thieken A. H. (2013) The price of safety: costs for mitigating and coping with Alpine hazards. *Natural Hazards and Earth System Sciences*. Available at: <https://nhess.copernicus.org/articles/13/2619/2013>. (in English)
8. Pro okhoronu pratsi: Zakon Ukrainy vid 14.10.1992 r. N 2694-XII (zi zminamy) [About labor protection: the Law of Ukraine from 14.10.1992 # 2694-XII (with changes)]. Verkhovna Rada Ukrainy. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text>. (in Ukrainian)
9. Pro zatverdzhennia pereliku sub'iektiv hospodariuvannia, v yakykh stvoriuetsia vidomcha pozhezhna okhorona. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 5 chervnia 2013 r. № 397 (zi zminamy) [On approval of the list of business entities in which departmental fire protection is created. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of June 5, 2013 # 397 (with changes)]. Verkhovna rada Ukrainy. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/397-2013-%D0%BF#Text>. (in Ukrainian)
10. Kodeks tsyvilnoho zakhystu Ukrainy vid 02.10.2012 № 5403-VI (zi zminamy) [Code of Civil Protection of Ukraine dated 02.10.2012 # 5403-VI (with changes)]. Verkhovna rada Ukrainy. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text>. (in Ukrainian)
11. Pro zatverdzhennia Pravyl pozhezhnoi bezpeky v Ukraini : Nakaz Ministerstva vnutrishnikh sprav vid 30.12.14 r. № 1417 (zi zminamy) [On approval of the Rules of fire safety in Ukraine: Order of the Ministry of Internal Affairs of 30.12.14 # 1417 (with changes)]. Verkhovna rada Ukrainy. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0252-15#Text>. (in Ukrainian)
12. Tsaryk I.M. (2017) Korporatyvna sotsialna vidpovidalnist u konteksti solidarnoi ekonomiky [Corporate social responsibility in the context of solidarity economy]. *Problemy systemnoho pidkhodu v ekonomitsi*, no. 6 (2), pp. 37–41. Available at: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/PSPE_print_2017_6\(2\)_8](http://nbuv.gov.ua/UJRN/PSPE_print_2017_6(2)_8). (in Ukrainian)
13. Pro vnesennia zmin do Kodeksu Ukrainy pro administratyvni pravoporushennia shchodo posylenia vidpovidalnosti za porushennia zakonodavstva u sferi pozhezhnoi bezpeky : Zakon Ukrainy vid 03.02.2021 № 1187-IX (zi zminamy) [On Amendments to the Code of Ukraine on Administrative Offenses to Strengthen Liability for Violation of Legislation in the Sphere of Fire Safety: Law of Ukraine of 03.02.2021 # 1187-IX (with changes)]. Verkhovna Rada Ukrainy. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1187-20#Text>. (in Ukrainian)